

7. Російсько-український словник ділової мови / укл. : В. Підмогильний, С. Плужник. – К., 1992.
8. Російсько-український словник : У 3-х т. – К., 1986.
9. Русско-украинский и украинско-русский словарь : Отличающаяся лексика. – К., 1993.
10. Словник економічних термінів : Російсько-українсько-російський. – К., 1997.
11. Словник термінів і визначень з курсу «Загальна теорія держави і права» : навчальний посібник для слухачів. – К. : Укр. Академія внутрішніх справ, 1993.
12. Словник юридичних термінів (російсько-український) / Уклад. Ф. Андреш, В. Винник та ін. – К. : Юрінком, 1994. – 322 с.
13. Словничок юридичних термінів: навч. Посібник / В. П. Марчук. – К. : МАУП, 2003. – 128 с.
14. Тараненко О. О. Російсько-український словник (сфера ділового спілкування) / О. О. Тараненко, В. М. Брицин. – К., 1996.
15. Шевчук С. В. Російсько-український словник ділового мовлення. Русско-украинский словарь деловой речи / С. В. Шевчук. – К. : Вища шк., 2001. – 351 с.
16. Шостенко І. І. Російсько-український термінологічний словник з історії держави і права / І. І. Шостенко, О. І. Шостенко. – К. : МАУП, 2003. – 64 с.
17. Яременко В. Новий тлумачний словник української мови : у 4-х т. / В. Яременко, О. Сліпушко. – К., 1998.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Громко Тетяна Василівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови КДПУ імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми викладання української мови за професійним спрямуванням; діалектна лексика Кіровоградщини.

СПЕЦСЕМІНАР З ПРОБЛЕМ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК ФОРМА ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ніна ЗАДОРЖНА (Кіровоград)

У статті висвітлено досвід проведення спецсемінару зі студентами з проблем формування професійно-мовної компетенції філологів.

Ключові слова: компетентність, професійність, комунікація, форми й методи організації занять, мовна особистість.

The paper explores the experience of teaching a special course offering on the problems of the language teacher professional communicative competence.

Key words: communicative competence, professionalism, speech communication, forms and methods of classes organization, speech personality.

У системі мовного навчання в школах різних рівнів посилено увагу не тільки до забезпечення системи знань про мову, а й до мовленнєвого розвитку учнів та студентів, формування їхньої творчої діяльності, акцентовано на необхідності переорієнтації процесу навчання на розвиток особистості, формування лінгвістичних та комунікативних компетентностей.

Терміни компетентність і компетенція в педагогічній літературі часто використовують паралельно, проте вкладають у них різний смисл. Компетенція визначається як сукупність особистісних якостей (знань, умінь, навичок, способів діяльності), пов'язаних із відповідним колом предметів і процесів, необхідних для продуктивної дії, а компетентність – володіння людиною відповідною компетенцією, що містить особистісне ставлення до предмета діяльності. Процес навчання української мови, який здійснюється в певній системі на основі комунікативно-діяльнісного підходу, спрямований на формування комунікативної компетенції. Оскільки комунікативна компетенція, за класифікацією Ф. Бацевича, перебуває на найвищому щаблі в ієрархії типів компетенції людини [2, с. 126], то основною метою мовного навчання є формування комунікативної компетенції.

В українській лінгводидактиці комунікативна компетенція трактується як здатність користуватися мовою залежно від ситуації, особлива якість мовленнєвої особистості, набута в процесі спілкування або спеціально організованого навчання [12, с. 70], або розглядається як знання, уміння й навички, необхідні для розуміння чужих і породження власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам і ситуаціям спілкування. Вона передбачає обізнаність з такими основними поняттями лінгвістики мовлення, як стилі, типи мовлення, побудова опису, розповіді, роздуму, способи зв'язку речень у тексті; уміння і навички аналізу тексту, а також формування власне комунікативних умінь і навичок мовленнєвого спілкування відповідно до різних сфер і ситуацій спілкування, з урахуванням адресата, стилю [3, с. 5].

Хоча в лінгводидактиці немає єдиного підходу до визначення структури комунікативної компетенції, скористаємось окремими дослідженнями, у яких зазначається, що комунікативна компетенція складається з мовної компетенції, мовленнєвої компетенції, предметної компетенції, прагматичної компетенції [12, с. 70]. Мовна компетенція трактується як знання мовних одиниць, їхніх виражальних можливостей, володіння мовними уміннями і навичками. Під мовленнєвою компетенцією розуміють здатність використовувати мовні засоби, адекватні меті спілкування; володіння мовленнєвими уміннями і навичками. Предметна компетенція охоплює уміння відтворювати у свідомості картини світу (предмети, явища) і взаємозв'язок між ними на основі активного володіння загальною лексикою. Прагматична компетенція виявляється в здатності до здійснення мовленнєвої діяльності, зумовленої комунікативною метою, до свідомого вибору необхідних форм, типів мовлення, урахування ознак функціонально-стильових різновидів мовлення (опису, розповіді, роздуму). У наукових розвідках з теорії

мовної комунікації до найважливіших складників комунікативної компетенції зараховують мовну компетенцію; дискурсивну компетенцію; соціолінгвістичну компетенцію; іллокутивну компетенцію; стратегічну компетенцію; соціокультурну компетенцію [2, с. 125–126].

Комунікативна компетенція спрямована на реалізацію таких важливих завдань, які навчають діяльності спілкування: ефективно отримувати й передавати інформацію; досягати поставленої мети шляхом переконання співрозмовника й спонукання його до дії; отримувати додаткову інформацію про співрозмовника; здійснювати позитивну самопрезентацію, справляти приємне враження на співрозмовника або читача на основі володіння культурою мовлення.

Комунікація здійснюється різними засобами, найголовнішими серед яких є мовні, за їхньою допомогою комунікати впливають один на одного. Такі прагматичні аспекти спілкування – це ті аспекти, що пов'язані із впливом суб'єктів один на одного за допомогою мовних засобів, тобто мовного коду [2, с.105]. Комунікативно-діялісна спрямованість навчання мови передбачає навчання діяльності спілкування майбутніх учителів-словесників, які, здобуваючи освіту у вищій школі, на заняттях з методики навчання української мови, на спеціальних семінарах з проблем лінгводидактики прогноують, як сформувані в процесі навчання уявлення про українську мову, її правила та закони, домогтися засвоєння норм, а також виробляти уміння ефективно використовувати мовні засоби в різних життєвих ситуаціях. Студенти мають оволодіти структурою власної мовленнєвої діяльності, бачити й контролювати всі її компоненти, починаючи від усвідомлення власних потреб, мотивів і завершуючи самооцінкою результатів мовлення, обирати необхідну мовленнєву форму, спосіб вираження залежно від умов комунікативного акту.

Зазначені проблеми активно розробляються на кафедрі української мови КДПУ ім. В. Винниченка. У нашій розвідці пропонуємо програму одного із спецсеминарів з української лінгводидактики для філологів старших курсів та студентів магістратури «Формування професійно-мовної компетентності в школах різних рівнів» (в обсязі 81 год.), яким передбачено дати студентам систематизовані науково-методичні знання про сучасне розуміння мовної компетентності та шляхи її формування в школах різних рівнів. Реалізуючи завдання цієї активної форми занять у ВНЗ, маємо сформувані у філологів розуміння мети вивчення мови в середній і професійній школі та виробити ефективні засоби її досягнення.

Мета статті – висвітлити досвід роботи на заняттях спецсеминару з проблем формування мовної і мовленнєвої професійної компетенції для підготовки філологів до практичної роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів та зі студентами ВНЗ різних рівнів акредитації.

Зміст занять із спецсеминару передбачає роботу над запропонованими темами: *Поняття мовної і мовленнєвої компетенції*. Компетенція як філософське поняття. Компетенція в мовних тлумаченнях. Мовна компетенція, її ознаки. Мовленнєва компетенція та її вияви (тема 1).

Парадигма професійних компетенцій і місце мовних компетенцій у ній: Сучасне розуміння професійності. Ознаки професійності. Місце мовної і мовленнєвої компетенцій у фаховій підготовці учителя-словесника; учителя; освіченої людини (тема 2).

Загальнонаукові світоглядні мовні компетенції у вивченні мови в школі: Українська мова як національна мова українців. Походження і етапи розвитку української мови. Місце української мови серед мов світу. Розвиток української літературної мови (тема 3).

Формування теоретичних мовних компетенцій у середній школі: Мовні і мовленнєві компетенції учнів різних класів: визначення, формування. Особливості циклічного формування компетентностей у шкільному вивченні мови. Сучасні підручники з рідної мови з компетентнісних позицій (тема 4).

Формування теоретичних мовних компетенцій у вищій школі: Поглиблене вивчення, повторення мовних тем у вищій школі. Базові знання (шкільні) – нові знання (вишівські) як основа професійної мовної компетенції (тема 5).

Мовні компетенції у фаховій підготовці вчителя-словесника: Професійна парадигма (професіограма) вчителя рідної мови. Особливості мовної і мовленнєвої компетенції вчителя української мови в освітній системі України (з урахуванням регіональних особливостей) (тема 6).

Лекція-настанова з «Української мови (за професійним спрямуванням)» на нефілологічних факультетах. Види занять з української фахової мови: лекція, семінар, практичне, лабораторне заняття. Особливості підготовки й проведення лекції-настанови (тема 7).

Практикум з лексикології на нефілологічному факультеті: Особливості формування і вияву лексичних мовних норм. Словники як віддзеркалення норм слововживання. Практичні заняття з лексикології (тема 8).

Практикум з морфології на нефілологічному факультеті: Норми словозміни. Складні випадки відмінювання іменних частин мови. Особливості дієвідмінювання. Практичні заняття з морфології (тема 9).

Практикум із синтаксису на нефілологічному факультеті: Поняття синтаксичної вправності, особливості її вияву в мовленнєвих ситуаціях. Синтаксис і пунктуація. Практичні заняття з відпрацювання синтаксичних норм (тема 10).

Для самостійної навчально-пізнавальної діяльності філологів розроблено індивідуальні та групові завдання з тем, необхідних майбутньому вчителю-практику для розвитку його пізнавальної активності, вияву здатності творчо розв'язувати педагогічні завдання, що сприятимуть формуванню в студентів, майбутніх фахівців, мовно-професійної компетентності. Кожен учасник семінару має підготувати навчальний проект: одну доповідь і одну співдоповідь, тематика яких визначена переліком форм самостійної роботи. У студентів формуються уміння здобувати інформацію з різних джерел, засвоювати, поповнювати й оцінювати її, пропонувати варіанти трансформації не тільки текстів підручників і посібників, а й статей та інших наукових джерел, визначати вихідні положення, знаходити часткові факти, відокремлювати їх від теоретичної інформації, яка містить основне навантаження, зрештою, формується носій продуктивного мислення, здатний створювати нове, оригінальне.

До проведення названого спецсемінару зі студентами магістратури заздалегідь пропонувались для вільного вибору окремі теми, що своїм змістовим наповненням відображають суть лінгводидактичних проблем, пов'язаних із формуванням професійно-мовної компетенції майбутніх педагогів-словесників, котрі будуть забезпечувати викладання мовознавчих дисциплін у школах різного типу. Практикувалась різна система обговорення доповіді на спецсемінарі. Апробовано варіант роботи, коли з доповіддю студенти ознайомлюються до проведення заняття, тому обговорювався одразу її зміст. Оптимальним визнано інший варіант: спершу заслуховується доповідь (іноді її основний зміст), а потім студенти формулюють запитання до автора, виголошується написана рецензія, обговорюється переважно доповідь, інколи – співдоповідь, яка своїм змістом викликала дискусію, при цьому ця робота проводиться так, щоб виступили всі студенти із запитаннями або зауваженнями, не тільки визначаються позитивні моменти і недоліки доповіді, а й розвиваються, розширюються її основні положення.

Зміст цієї роботи визначений наступними завданнями:

Тема: *Поняття мовної і мовленнєвої компетенції*. Доповідь «Проблеми мовної і мовленнєвої компетенції в сучасній лінгвістиці й дидактиці». Співдоповідь «Шкільна програма «Рідна мова» про проблеми компетентностей учнів загальноосвітніх навчальних закладів».

Тема: *Парадигма професійних компетенцій і місце мовних компетенцій в ній*.

Доповідь «Професіограма як реалізація парадигми компетентностей». Співдоповідь «Історичні зміни місця мовних компетентностей у професіограмі».

Тема: *Загальнонаукові світоглядні мовні компетенції при вивченні мови в школі*. Доповідь «Загальнонаукові поняття про мову й українську мову як основа вивчення мовних норм». Співдоповідь «Вироблення компетентного використання понять «мова», «мовлення», «літературна мова», «національна мова» школярами й студентами».

Тема: *Формування теоретичних мовних компетенцій у середній школі*. Доповідь «Мовні і мовленнєві компетенції учнів різних класів: визначення, формування». Співдоповідь «Особливості циклічного формування компетентностей у шкільному вивченні мови». До обговорення: Сучасні шкільні підручники з рідної мови з компетентністних позицій.

Тема: *Формування теоретичних мовних компетенцій у вищій школі*. Доповідь «Проблема поглибленого вивчення й повторення мовних тем у вищій школі». Співдоповідь «Нові знання (вишівські) як основа професійної мовної компетенції». До обговорення: Аналіз чинних підручників «Українська мова за професійним спрямуванням» та «Українська ділова мова», створених різними авторськими колективами.

Тема: *Мовні компетенції у фаховій підготовці вчителя-словесника*. Доповідь «Професійна парадигма вчителя рідної мови: до проблеми постановки й наукового обґрунтування». Співдоповідь «Особливості мовної і мовленнєвої компетенції вчителя української мови в освітній системі України (з урахуванням регіональних особливостей)».

Тема: *Лекція - настанова з «Української мови (за професійним спрямуванням)» на нефілологічних факультетах*.

До проведення цього заняття варто повторити з курсу методики навчання української мови види занять з української фахової мови та методику їх проведення: лекція, семінар, практичне, лабораторне заняття, різновиди лекцій, вимоги до лекції-настанови, консультації. Підготувати текст лекції-настанови з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для бакалаврів на тему: «*Основи культури української мови*», передбачити згідно з рекомендаціями програми розгляд таких питань: Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора. Комунікативні ознаки культури мови. Комунікативна професіограма фахівця. Мовний, мовленнєвий, спілкувальний етикет. Стандарти етикетні ситуації. Парадигми мовних формул.

Тема 8. *Практикум з лексикології на нефілологічному факультеті*.

Повторити з курсу сучасної української мови, культури мови питання, пов'язані з формуванням і виявом лексичних мовних норм української мови.

Написати анотацію до найновіших словників, які віддзеркалюють лексичні норми української мови (тлумачного, словника іншомовних слів та словника синонімів). Підготувати модель-конспект до практичного заняття з лексикології, спрогнозувати використання активних методів і прийомів навчання.

Тема 9. *Практикум з морфології на нефілологічному факультеті.* Повторити з курсу сучасної української літературної мови норми словозміни у частині складних випадків відмінювання іменних частин мови та дієвідмінювання. Підготувати модель-конспект до практичного заняття з морфології із застосуванням різних технологій навчання.

Тема 10. *Практикум із синтаксису на нефілологічному факультеті.*

Повторити з курсу «Культура мовлення» поняття синтаксичної вправності, а з «Практикуму з української мови» - пунктуаційні норми, з сучасної української літературної мови відновити в пам'яті принципи української пунктуації. Підготувати модель-конспект до практичного заняття з відпрацювання синтаксичних норм, передбачити проведення роботи в спеціально обладнаній аудиторії з проведенням презентації цієї форми роботи.

Крім зазначених тем, апробацію пройшли заняття, на яких розглядалися питання, пов'язані з професійно-педагогічним дискурсом, зокрема для розгляду проблеми «Професійно-педагогічна мовна комунікація» визначено основний поняттєвий апарат: навчально-педагогічний дискурс, вербальне і невербальне спілкування, комунікативна ситуація на заняттях, на уроці, інтерпретація невербальної поведінки, модель вербальної комунікації, комунікативна стратегія і тактика, дотримання мовних норм сучасної української літературної мови. Прогнозована тема практичного заняття «Вимоги до оформлення науково-педагогічної продукції» передбачала детальне опрацювання стану дослідження в літературі технології результатів наукового пізнання, аналіз структури викладу науково-методичної праці, з'ясування особливостей обґрунтування актуальності проблеми чи питання в наукових тезах, визначення способів формування мети в наукових статтях, опису об'єкта та предметів дослідження в наукових працях, а також результатів дослідження й оцінки їхньої достовірності.

Виконуючи такі завдання, студенти-філологи усвідомлюють, що спланувати модель професійного спілкування, обов'язково враховуючи ситуації, контекст, у яких реалізовано певну мовленнєву дію, а також її мотивацію, спроекувати, змоделювати, запланувати майбутні навчальні дії – важливі напрямки педагогічної роботи в процесі формування професійного педагогічного мовлення. Чільне місце в педагогічній комунікації посідають такі комунікативні вміння та навички, як уміння обрати необхідну мовленнєву форму, спосіб вираження залежно від умов комунікативного акту. Проведення заняття – творчий процес, і перед майбутнім педагогом постає широкий простір для вияву власної ініціативи, застосування своїх знань, досвіду, врахування різних підходів до аналізу одного й того ж матеріалу.

Провідною характеристикою студента як суб'єкта діяльності є його активність, яка виявляється в самостійному і творчому ставленні до розв'язання педагогічних завдань. Часто представлені в підручниках і посібниках знання сприймаються як універсальні й незмінні, вони не підлягають сумніву чи якомусь доповненню, тому майбутньому викладачеві, готуючись до реалізації комунікативних завдань у конкретних ситуаціях професійного спілкування, треба добирати мовні засоби, що дозволять спрогнозувати діалогічність професійного мовлення.

Спілкування в типових умовах професійної діяльності, формування вмінь володіти потенціалом дидактичного дискурсу, обмін думками, конструктивний аналіз формують творчу активність студентів, його можливості здобувати оригінальні, нестандартні, несподівані, часто знайдені шляхом здогадки та інтуїції, результати. Комунікативна діяльність, спрямована на вироблення вмінь творчо продукувати власні висловлювання, вдало добирати мовні засоби для реалізації певних комунікативних завдань у конкретних навчальних ситуаціях у спілкуванні з певних фахових тем передбачає застосування певних методів навчання. У зв'язку з цим навчання студентів спрямовується на оволодіння основними характеристиками тексту як комунікативного цілого, що слугує засобом і формою мовного вираження та закріплення інформації, переданої через комунікативний акт, створення нормативних та доступних для сприйняття навчальних текстів.

Студенти-філологи навчаються діалогічному типу представлення навчального тексту, для чого зіставляються підручники і посібники з української мови для певних класів та курсів, виділяються характерні особливості поданих текстів. Для діалогового навчально-педагогічного дискурсу в загальноосвітньому навчальному закладі структурною одиницею навчального тексту є завдання, яке учні розв'язують разом з учителем і за його допомогою, то в матеріалах, що опановують у виші, висловлюються різні версії, погляди на одну й ту ж проблему. Якщо текст у традиційному навчально-педагогічному дискурсі інформує, подає взірць, інструктує, забезпечує матеріалом для тренувань, дій за зразком і самоперевірки, то діалоговий тип передбачає актуалізацію різних смислів, організацію дій учнів, спрямовану на пошук шляхів розв'язання завдань від її постановки до контролю і оцінювання розв'язку. Готуючи повідомлення на заняття спецсемінару, студент має зважати і на різні форми представлення навчального змісту: зв'язний суцільний текст, що передбачає послідовність опису, і фрагментарність, коли кожен складник містить частину інформації, необхідної для розв'язання завдання;

переважно вербально подана інформація і множинність представлення її як словесним текстом, так і з використанням схем, таблиць, які містять необхідні для розв'язання проблемного завдання дані.

Студенти усвідомлюють, що навчання мови – це співдіяльність, і важливу роль в організації навчальної діяльності відіграють уміння налагодити спілкування. У навчанні використовуються засоби та способи, характерні для спілкування, і сама діяльність будується за законами спілкування [9, с. 10]. Спрямованість педагогічного спілкування на досягнення навчальних цілей надає йому специфічних рис як інструменту діяльності керування. Наявність сформованих комунікативних умінь є необхідною передумовою успішного навчання і компонентом педагогічної майстерності. Упродовж навчально-педагогічної комунікації встановлюється і підтримується комунікативний контакт, виробляються етикетні (встановлення контакту з аудиторією чи окремими учнями, створення й підтримка сприятливої атмосфери на занятті, формування обстановки спілкування, що позитивно впливає на учнів, тактики гармонізації навчального спілкування, стимулювання навчальних успіхів учнів тощо), імперативні (передбачають управління поведінкою учнів на занятті) та оцінні (позитивна чи негативна оцінка інтелектуальних і особистісних якостей учня, тактики, що активізують розумову діяльність школярів, тактики стимулювання та ін.) комунікативно-прагматичні стратегії.

Підготовка філологами навчально-методичних повідомлень передбачає осмислення основних положень програм з української мови. За програмою навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста аналізується мета курсу – сформувати національно-мовну особистість, ознайомити студентів з нормами сучасної української мови в професійному спілкуванні, з основними вимогами до складання та оформлення професійних документів, навчити їх професійного мовлення, збагатити словник термінологічною, фаховою лексикою; підвищити загальномовний рівень майбутніх фахівців, формувати практичні навички ділового усного і писемного спілкування в колективі, розвивати комунікативні здібності. Зміст основних розділів «Культура фахового мовлення», «Етика ділового спілкування», «Нормативність і правильність фахового мовлення» тощо спрямовують майбутнього викладача на необхідність формування таких професійно-педагогічних компетентностей, як освітні, педагогічні, лінгвометодичні. Лінгвометодичні компетенції передбачають володіння філологами спеціально структурованими наборами знань, умінь і навичок, досвідом оцінного ставлення щодо змісту, структури, форми навчання мови, принципів, методів і прийомів, засобів, а також специфічних особливостей кожного з мовознавчих розділів, уведених до чинних програм шкіл різних рівнів.

Програма навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, наголошує на необхідності формування навичок професійної комунікації, студіювання особливостей фахової мови, розвиток культури мови, мислення і поведінки особистості. Важливим завданням дисципліни є формування мовної особистості, обізнаної з культурою усного і писемного мовлення, яка вміє в повному обсязі використовувати набуті знання, уміння й навички для оптимальної мовної поведінки в професійній сфері. Визначається загальна спрямованість курсу на підвищення рівня загальномовної підготовки, мовної грамотності, комунікативної компетентності студентів, практичне оволодіння основами певних стилів української мови для забезпечення професійного спілкування на належному мовному рівні. Згідно з метою курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» передбачено формування комунікативної компетентності студентів, набуття ними комунікативного досвіду, який сприяє розвитку здібностей та інтересів, визначальних для формування професійної майстерності сучасного фахівця, а також вироблення навичок оптимальної мовної поведінки в професійній сфері, чому сприятиме засвоєння основ мовної комунікації, зокрема засобів впливу на співрозмовника, оволодіння культурою діалогічного, полілогічного й монологічного мовлення, сприймання й відтворення текстів у зв'язку із засвоєння лексики свого фаху тощо.

У навчальні програми правничих державних закладів введено такі гуманітарні предмети, як риторика, українська мова, ділова українська мова, у яких приділяється значна увага формуванню мовної особистості кожного студента чи курсанта, адже для спеціаліста нового покоління важливою ознакою професіоналізму є вільне володіння мовою. Необхідно, аби він умів висловлюватись на професійному рівні, оперуючи при цьому юридичною термінологією, досконало володів загальноповсякденною лексикою. Тому виховання особистості лише на основі професійної підготовки, не приділяючи уваги комплексному розвитку її, є вузьким і обмеженим розумінням формування сучасного спеціаліста.

Такі програми покликані сформувати національно-мовну особистість майбутнього спеціаліста, здатного до активної професійної комунікації, до вміння продукувати висловлювання різного ступеня складності й насиченості національно-маркованими одиницями, дають змогу забезпечити ефективну роботу з увиразнення мовлення студентів професійно значущим матеріалом.

Спланувати модель професійного спілкування, обов'язково враховуючи ситуації, контекст, у яких реалізовано певну мовленнєву дію, а також її мотивацію, спроектувати, змоделювати, запланувати майбутні навчальні дії – важливі напрямки навчальної роботи в процесі формування професійного педагогічного мовлення на заняттях спецсеминару. Чільне місце в педагогічній комунікації посідають такі комунікативні вміння та навички, як уміння обрати необхідну мовленнєву форму, спосіб вираження залежно від умов комунікативного акту, що реалізується під час навчальних практикумів.

Філологи усвідомлюють, що в процесі теоретичної підготовки як майбутні учителі української мови вони отримали не тільки знання з дисциплін мовознавчого циклу, які становлять основу для вироблення фахових умінь і навичок і є умовою того, що педагог буде мати глибокі знання з мови, а важливо також навчитися ефективно реалізувати мову в професійному педагогічному мовленні, у сукупності дій, спрямованих на сприймання і розуміння мовлення або породження його в усній чи писемній формі із вдалим використанням слів, їхніх форм, синтаксичних структур, синонімічних засобів.

Визначаючи перспективи подальшого вивчення означеної проблеми, ми висловлюємо думки, суголосні сказаному одним із дослідників теорії мовної комунікації, що, окрім чисто наукових потреб моделювання різних аспектів мовного спілкування, актуальною є необхідність розробки дидактичної моделі мовної комунікації, яка як навчальна дисципліна повинна посісти належне місце у фаховій підготовці спеціалістів у галузі мов (рідної, іноземних), а також тих, хто використовує переважно мовний код для розв'язання професійних завдань [10, с. 129].

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Алиев С. Р. Спецсеминар – важное средство формирования профессиональной компетенции будущих учителей / С. Р. Алиев // Иностранные языки в школе: Научно-методический журнал. – М.: Версия. – 2008. – № 2. – С. 59–65
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник / Ф. С. Бацевич. – К.: ВЦ «Академія», 2004. – 344 с.
3. Быстрова Е. А. Коммуникативная методика в преподавании родного языка / Е. А. Быстрова // Русский язык в школе. – 1996. – № 1. – С. 3–8.
4. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. / Н. П. Волкова. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 256 с.
5. Габидуллина А. Р. Учебно-педагогический дискурс: монографія / А. Р. Габидуллина. – Горловка: Изд-во ГГПИИЯ, 2009. – 292 с.
6. Лещенко Г. Комунікативна україномовна компетенція школярів у контексті сучасної мовної освіти / Г. Лещенко // Дивослово. – 2003. – № 7. – С. 2–5.
7. Ломов Б. Ф. Проблема общения в психологии / Б. Ф. Ломов // Проблемы общения в психологии. – М., 1981. – С. 3–23.
8. Мацько Л. Українська мова у вищій школі України / Л. Мацько // Дивослово. – 1996. – № 11. – С. 24–26.
9. Остапенко Н. Лінгводидактичні компетентності як основа професійно-педагогічної діяльності майбутніх учителів-філологів / Н. Остапенко // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 4. – С. 44–48.
10. Парашук В. Вербальний контакт: механізми взаємодії мовців / В. Парашук // Наукові записки. – Випуск 53. – Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2004. – С. 117–129.
11. Симоненко Т. Лінгводидактичні засади формування професійної комунікативної компетенції студентів філологічних факультетів / Т. Симоненко // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 6. – С. 38–41.
12. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посіб. / [за ред. М. Пентилок]. – К.: Ленвіт, 2003. – 149 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Задорожна Ніна Олександрівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови КДПУ імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: лінгводидактика, історія словотвору української мови, мовно-професійна комунікація.

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕКСТОТВІРНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «УКРАЇНЬСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

Олександра ЗАДОРОЖНА (Тернопіль)

У статті запропоновано методику удосконалення текстотвірних навичок студентів історичного факультету в процесі вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Описано типи завдань, які сприятимуть закріпленню синтаксичних норм, знань комунікативних якостей української літературної мови та лінгвістики тексту.

Ключові слова: текст, лінгвістика тексту, текстотвірні навички, комунікативні якості, мовні норми, мовна особистість педагога.

In the article the method of improvement of textmaking skills of students of historical faculty is offered in the process of study of course «Ukrainian (after professional direction)». The types of tasks, which will be instrumental in fixing of syntactic norms, knowledges of communicative qualities of literary Ukrainian and linguistics of text, are described.

Key words: text, textmaking skill, communicative qualities, linguistic norms, linguistic personality of teacher.

Одним із найважливіших завдань програми підготовки фахівця-педагога є формування компетентної мовної особистості, котра здатна правильно, чітко, логічно, виразно, образно, багато і змістовно вербалізувати свої думки. Важливу роль у цьому процесі відіграє викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», під час вивчення якої студенти повинні оволодіти нормами сучасної української літературної мови, вміти простежувати комунікативні якості мови, опанувати технікою мовлення, мовленнєвим етикетом, майстерністю публічного виступу; використовувати лінгвальні засоби в усному і писемному мовленні, враховуючи умови і завдання комунікації; продукувати різноманітні мовні факти відповідно до вимог жанрово-ситуативних різновидів певного стилю. Досвід викладання предмета засвідчує, що, незважаючи на орієнтованість завдань Зовнішнього незалежного оцінювання на творення та інтерпретацію текстів, студенти демонструють слабкі знання